

Ének a disznótöpörtyűről

Gál László

Talán mert az Osvát Ernő járt oda a Nyugatosokkal, ezt akkor be nem vallottuk volna, büszke, fiatal ismeretlenek, de talán mégis azért választottuk a Club kávéházat, illetve a kávéház különtermét.

Mi voltunk a Prometheus irodalmi és művészeti kör, például a Fábíán Gyurka, akinek édesapja előkelő fűszerkeskedő volt a halk és árnyas Nagy János utcában, aminek következtében palackozott csemege borokban és tűzesebb italokban sem igen szenvedtünk hiányt. Fábíán György költőnek és csemegekereskedőnek készült, elnökünk, Harásányi Tibor, csupán prózaírónak, ám az ő apja egyszerű foltozó suszter volt a Wesselényi utcában, és ha a húga, a Böske, nem lett volna olyan megbotránkoztatóan csinos kislány, bizony nem a Tibor lett volna az elnökünk. Volt zeneszerzőnk is, a Bauer Béla, színövendékünk, a Berczy Géza és még a Takács Mancsi is ott volt Múzsza gyanánt.

Szombat esténként a miénk volt a különterem, hát csak rendezgettük az irodalmi estéket egymásután. Sokkal szorgalmasabbak voltunk, mint az akkori Petőfi, vagy Kisfaludy Társaság, és volt egy valóságos újságíró tagtársunk is, akinek jóvoltából — néha — még a sajtó is megemlékezett az eseményről.

Nagy volt a város, elbírt még néhány ilyen társaságot, hogy úgy mondjam. A Drechsler kávéház ihletett irodalmárai az úgynevezett K. É. K.-írók voltak, egyszerűbben kékirók, ami ugyan „kezdő és küzdő” írókat jelentett volna, ám a kék sokkal színesebben hangzott számunkra. Történt, hogy az elnökünk egyszer megjelent körünkben, hogy azt mondja, egyesülésben az erő, és a magyar irodalom elvárja tőlünk, hogy ezentúl együtt ostromoljuk az elérhetetlen magasságokat. A kékirók, irodalmi főétel gyanánt Keleti Lászlót, a későbbi jónévű színészt és Berda Jóskát szervírozták elénk, mint társaságuk eljövendő halhatatlanjait. Így ismerkedtem meg kortársammal, Berda Józseffel, akinek legújabb könyvét, az *Igy igaz* címűt éppen most olvasgatom kedvvel, örömmel és egy kicsit megghatódva is.

Kár, nagy kár, hogy mifelénk nem ismerik ezt a nagyon tehetséges, nagyon egyéni hangú, ezt az igazi költőt. Most előttem van a fiatal Berda Jóska, aki Újpesten lakott akkortájt, hosszú orrú, sápadt, szöghajú fiú, aki gyalog tette meg a hosszú utat Újpest és Budapest között és vissza is, mert vagy nem volt pénze villamosra, vagy volt, ám a jegy áráért jóízú spriccert lehetett inni vagy hosszúlépést, és bírta a bakancs, hát miért ne kutyaagolt volna? Egy kicsit

rongyos is volt, nagyon elhanyagolt is volt, új versei alapján azt hinném, most is éppen olyan. Hát persze, öregebb egy kicsit, lévén ő is 1902-es, a híres év-folyamból, amelyről még regényt is írtak valamikor.

Banktisztviselő is voltam akkortájt, előkelő, márványfalú nagy bank tisztviselője. Hát az én Jóskám a bankba is fel-fellátogatott hozzám, fel is tűnt bakancsa és kopott ruhája az irodalmi érdeklődésű igazgatónak, Domány Gyulának. Amikor aztán egy-két Berda-verset tettem igazgatóm elé, elhatározta az öreg, hogy ő pedig ezt a költőt tétőtől talpig felöltözteti. El is vittük Jóskát a Nádor-utcai előkelő Szántó Géza és Fia cégerű úridivat üzletbe, és ott helyben levetkőztettük és felöltöztettük, s egyszerűbe tarka pillangóvá változott a csúf hernyógyerek. Régi rongyait batyuba kötözte, talán meg sem köszönte, nem emlékszem, és elballagott Újpest felé. Hogy ne szaporítsam a szót, néhány nap múlva a régi Berda Jóska jött fel hozzám a bankba. Új ruháját — cipő is volt hozzá, ing, harisnya, esőkabát — még útközben eladta a zsidóknak, és maradt, aki volt, „szegény tótok gyereke”, Berda József, a költő. Hadd mondjam el most ezt a versét:

*Büszke lehetne rá, hogy hosszú orral
áldotta meg őt az Isten, de látja
itt él ő is, emberek s állatok között,
mint aki ismervén sorsát, mindig
magára gondol s már tudja: legboldo-
[gabb
e földön, ki sokat nevet, kevesett
[panaszkodik,
mert ez illik jól az egyszerű tót
[gyereknek,
ki babon és krumpolin hizlalta magát
[bátor cselekedetekre.*

Az élet egyszerű örömeit hirdeti — mondja róla a lexikon. Ő a magyar Martialis, mondja róla egyik bírálója. Ez a hajdani római Martialis az epigramma-költészet mestere volt. Irodalmi hatása még ma is rendkívüli, ám azt is tudjuk róla, hogy hízog verseket írt Titus és Domitianus császároknak, amit Berda József sohasem tett volna. Bizony, írt ő gúnyos, „Berda József-i” sorokat a két világháború közötti magyar „császárokról”, a Korunknak is munkatársa volt egy időben, hízelegni azonban se nem tudott, nem is tud, nem is akar. Ő az egyetlen, ő, a Berda, aki ilyen sorokkal köszönti saját születése napját:

*A kicsiny hajlék, hol születtem anyám
[kínja közben,
immár kedves korcsmai árnyékszékké
[változott.
Ó, sorsom áldott-jó humora! áldd meg,
[ki ott
könnyebbül meg, hogy nyerje el ő is a
[teljes malasztot.*

Lehet bizony verset írni a húslevesről vagy akár a tőpörtyűről is — Berda József meg is teszi szívesen és tehetségesen —, és mégis mondani valamit, sőt sokat mondani. Ime a Gyötrődés című verse:

*Meleg disznótőpörtyű nyálcsorgató
illata párolgott ki az utcára Rölenczék
ízre és fizimiskára egyaránt mutató
hentesboltjából akkor; — bácskai módra
készült, pirosra sült, pecsenyeizű
ételékesség, s most, lám-lám, hiába
minden búcsújárás, nem tudsz ily ízes
finomságot enni, még ha belépukkadsz
[is!*

*Ki gáncsolja, miféle ördögi szándék
ennek örömet, hogy élvezhesd gyomrod
boldogságaként? E máj, oly ritka
vendégként kérkedő tőpörtyű is mind,
mind avas, majdnem hullaszínű már,
mely étvágytalanná, gyomorbeteggé
[bitangol.*

*Mondjátok mire való ez? miért kell
[folyton-folyvást
átkozódní ily hitványságok
miatt? — Ó, jószág szelleme: Étvágy!
emelkedj isteni rangra már és
világosítsd fel, javítsd meg már
a tintavérű eszelősöket!*

Nem hiszem, hogy a bürokráciáról többet tudott volna mondani akár Martialis, pedig, lám, csupán a disznótőpörtyűről van szó. És Berda József nagy-nagy étvágyáról, amellyel enné az életet, persze csak ha jóízű volna, pirosra sült, pecsenye izű.

Költőt akartam bemutatni, aki nekem még annál is több, egy kicsit a magam húszéves egetek ostromló ifjúsága is. Hát akkor közelebb volt az ég, alighanem a Berda Jóskának is. Nincs többé a Harsányi Böske és a Takács Marci, jóformán nincs is kinek énekelni most már. A szerelemi „révület” helyett hadd mondiam el még befejezésül a költő *Érzelmes valamását:*

*Földi és mennybéli menyasszonyom
vagy, borocskám; elsovadnék,
elszáradnék nélküléd.
Unalomlázó, szellemes társalgó,
kivel beszélgetni öröm,
sőt: szerelmi révület!*